

VOJENSKÁ STRATEGIE

Smyslem tohoto článku je objasnit a utřídit, v přijatelně stručné formě, určité bohatství myšlenek spojených s otázkami vojenské doktríny a především vojenské strategie. Tyto dvě disciplíny představují svoji náplní základní východiska pro pojetí a řešení otázek obrany státu.

Náš stát doposud neměl osobnost, o které by bylo možné říci, že je **strategem** nebo originálním teoretikem v problematice vojenské strategie. Nicméně je u nás v dané oblasti určitý počet teoreticky vzdělaných lidí, schopných jednotlivé části vojenské doktríny a vojenské strategie úspěšně rozvíjet a uplatnit způsobem, který odpovídá daným možnostem i specifice dané situace.

Teoretických prací z uvedených oblastí, včetně překladů významnějších prací zahraničních autorů, dostupných u nás, je také víc než poskrovnu. A pokud jsou, většinou jde o velmi krátká a popisná pojednání (hubené, navíc nevhodně deformované charakteristiky v encyklopediích, směšující a zaměňující vojenskou doktrínu, vědu, umění a strategii dohromady).

Čestnou výjimku tvoří původní teoretická práce **Vojenská strategie** z druhé poloviny šedesátých let generálporučíka Ing. Václava Vítanovského, CSc. (vydaná jako vnitřní publikace tehdejší Vojenským výzkumným ústavem 401 v Praze). Tato práce je však z pochopitelných důvodů ve značném rozsahu poplatná dané době a tehdejšímu zcela omezeným možnostem publikace vlastních myšlenek, zvláště v tomto oboru. V roce 1991 vydala Vojenská akademie v Brně - fakulta velitelská a štábní - skriptu **Vojenská strategie**, která představuje v teoretické části kompilát z velmi omezené, u nás dostupné literatury. To vše je ve svém souhrnu smutná bilance naší vojenské vědy v této oblasti za uplynulých čtyřicet let. Po roce 1945 (v podstatě do devadesátých let) jsme měli možnost se seznámit (pokud jde o zahraniční materiály) jen s některými teoretickými pracemi, a to např.: Sokolovskij, V. D.: **Vojenská strategie**, Naše vojsko, Praha 1963; Šavrov, I. E.: **Sovětská vojenská strategie**, VA AZ, Brno 1982; překlad práce francouzského generála André Beaufreho **Úvod do strategie**, z roku 1963 (vydalo Naše vojsko, Praha 1967), kterou český překladatel doplnil cennými vysvětlivkami a příklady vztahujícími se k odvolávkám autora, aby ji učinil srozumitelnější; **Válečné paměti 1940/44 generála Charlese de Gaulla** (vydalo Naše vojsko, Praha 1988) s mnohými strategickými úvahami; ruský překlad Johna Ermana: **Grand Strategy** z r. 1956 (vydáno v Moskvě r. 1958).

V podmínkách obrany našeho státu (od roku 1918) byla tvorba jak vojenské doktríny, tak i strategie, vždy závislá na některé evropské velmoci (se kterou nás pojily spojenecké smlouvy), na jejím doktrinálním, či strategickém pojetí. Po první světové válce to byla Francie, po druhé SSSR. Důsledky těchto závislostí pro bytí a svrchovanost našeho státu jsou dostatečně známy. Až po roce 1989 se poprvé v historii našeho státu vytvořila situace, kdy lze řešit otázku obrany ČSFR z vlastní aktivity.

V březnu roku 1991 byla Federálním shromážděním ČSFR přijata vojenská doktrína státu. Ve druhé polovině téhož roku byla vypracována Komplexní strategie obrany ČSFR.

Oba dokumenty nesporně představují zcela nové pojetí naší obrany a jsou v rámci našeho státu historicky ojedinělé, protože svým obsahem i pojetím obrany to jsou dokumenty prvotní. Navíc musely být tvořeny bez potřebné, podrobně rozpracované a zdůvodněné vlastní teorie, i když se poslední dobou vyskytlo několik publikovaných i služebních prací zaměřených k

uvedenému tématu. Žádná z nich však nepředstavuje souhrnný rozbor vojenské doktríny a strategie. Náléhavost rozpracování otázek především vojenské strategie je pro současnou situaci obrany státu mimořádně důležitá.

Autoři předkládané práce byli vyzváni, aby zpracovali studii k problematice vojenské strategie obrany malého státu v současných podmínkách evropského světa. **Předmětem je z vojenského hlediska obsahová náplň vojenské doktríny a strategie.** Tito lidé se pokusili podat k základním vojenským pojmům ucelený výklad, přispět tak k účinnému řešení otázek obrany státu v současných složitých podmínkách vývoje společnosti a mezinárodní situace. V práci (která je v podstatě též kompilátem) se pokusili stručně vyjádřit stanoviska nejen k dějinám naší vojenské strategie, a to počínaje obdobím bytí ČSR od roku 1918, ale i obecně k některým vojenským strategiím té doby, za druhé světové války a po ní až do dnešní doby.

V současné době dochází k jedné z největších proměn ve vojenství od konce 2. světové války. Do této doby všechna válečná tažení (s výjimkou Vietnamské války, která měla objektivně zvláštní charakter) vycházela z taktiky, operačního umění i strategie ze zkušeností 2. světové války a tento rámec nepřekročily, i když se pochopitelně používalo dokonalejších zbraňových systémů i logistiky. Ve své podstatě se však od principů uplatněných ve 2. světové válce významně nelišily. Proto se v tomto smyslu stala válka u Perského zálivu rozhodujícím přelomem ve vojenství, a to ve všech směrech. Právě Irák vycházel z principů odpovídajícím zásadám vedení války za 2. světové války včetně organizačního členění, vedení bojové činnosti, avšak s "arabskou" a též terénní zvláštností. Na straně rychle vytvořeného vojenského spojení různých expedičních sborů, resp. vyčleněných sil převážně států NATO, jsme byli svědky onoho historického přelomu ve vojenství. Ukázalo se to jak v přípravě, tak ve vedení války a bojové činnosti nesourodých, mnohonárodních vojenských celků odlišného organizačního členění, v technicky vybaveném řízení a velení zejména u leteckých operací, v prudkém získání absolutní nadvlády ve vzduchu, které vyústilo v téměř celkové zničení infrastruktury protivníkovy území ve vymezené oblasti bojové činnosti ještě dříve, než mohly jeho síly zahájit boj. Projevilo se ničením základních zbraňových systémů, zejména raketových odpalovacích zařízení, radiolokačních systémů a spojení, většiny bojových uskupení v technologické, především v elektronické převaze značné části zbraňových systémů spojenců, včetně účinné protiraketové obrany, ve zcela nově pojeté zabezpečení obrovského, v podstatě světového rozsahu atd.

Vojenská strategie vychází z vojenské doktríny, která podmiňuje její základní obsah. Aby nedocházelo k omylům a odlišným výkladům pojmů, uvedeme základní charakteristiky těchto věd: vojenská věda, vojenské umění, vojenská doktrína a vojenská strategie.

Vojenská věda je systém poznatků o objektivních zákonitostech, působících ve válce jako ozbrojeném zápasu.

Vojenská věda vznikla v 18. století, kdy s celkovým rozvojem politických, ekonomických a přírodních věd (v souvislosti s tehdejšími rozvojem vojenství, po nahromadění velkých vojenských zkušeností z minulosti) bylo možné shrnout dosud platné rozdílné poznatky o přípravě a vedení válek do ucelené vojenské teorie, objasňující podstatu a zákonitosti ozbrojeného zápasu umožňující připravit zemi, ozbrojené síly na válku. Tehdy teprve dosavadní systém poznatků o vojenství nabývá charakteru vědy, která zkoumá objektivní zákonitosti vedení ozbrojeného zápasu.

Od svého vzniku se vojenská věda velmi intenzivně rozvíjela, a to v souvislosti s narůstající složitostí ozbrojeného zápasu a s růstem čítelů působících na válku jako na ozbrojený zápas. V tomto smyslu je dnes předmětem vojenské vědy zkoumání objektivně platných

zákonitostí vedení války jako ozbrojeného zápasu a podstatných, určujících vlivů politických, mezinárodně politických, ekonomických a jiných činitelů působících na válku. Soudobá vojenská věda se v zásadě skládá z:

- obecné teorie vojenské vědy (nejobecnější otázky války, jako ozbrojeného zápasu),
- teorie vojenského umění (způsoby a formy ozbrojeného zápasu vedené jednotlivými stupni),
- teorie výstavby ozbrojených sil a jejich přípravy k vedení ozbrojeného zápasu (v návaznosti na rozvoj vědy, techniky),
- studia válek a válečných zkušeností.

K vojenské vědě se přimykají i další vědní obory, které souvisejí s vojenstvím, nebo které jsou vojenstvím využívány.

Vojenské umění je nejobsaáhlejší a nejdůležitější součástí vojenské vědy. Zabývá se studiem způsobů a všech forem vedení vojenských akcí, přípravou, vedením ozbrojeného zápasu na souši, moři, ve vzduchu i kosmickém prostoru.

Obsah vojenského umění se vyvíjel se samotným ozbrojeným zápasem a jeho složitostí. Dokud byl ozbrojený zápas veden nepříteli velkými ozbrojenými silami a poměrně jednoduchými formami, bylo možné, aby taktické úspěchy na bojišti přímo ovlivňovaly plnění strategických cílů celé války. Vojenské umění bylo proto tvořeno **taktikou a strategií**. Později, v souvislosti s rozvojem společnosti a výrobních sil se ozbrojený zápas stal složitější. Byly vytvořeny mnohamiliónové ozbrojené síly, vyzbrojené účinnou bojovou technikou. Ozbrojený zápas se vedl na dlouhých, souvislých frontách, které bylo nutné prolomovat do velké hloubky. Taktické úspěchy na frontě už nebylo možné převádět ve strategické. Strategických cílů se začalo dosahovat pomocí spolu souvisejících vojenských operací. Proto byl vytvořen mezičlánek mezi taktikou a strategií: **operační umění** (v západních zemích jde o tzv. "velkou taktiku"). Soudobé **vojenské umění** tvoří tři základní složky.

■ **strategie** (teorie a praxe vedení války vcelku nebo v rozhodujících obdobích),

■ **operační umění** (teorie a praxe použití velkých uskupení vojsk, co nejlépe vyzbrojených nejmodernějšími bojovými prostředky v operacích umožňujících postupné plnění strategických cílů),

■ **taktika** (teorie a praxe vedení boje).

Mezi strategií, operačním uměním a taktikou je velmi těsné spojení i vzájemná souvislost, přičemž určující role patří strategii.

Vojenská doktrína je politickým vedením státu přijatý soubor opatření k zabezpečení obrany státu, jeho přípravy na obranu ve všech oblastech národního hospodářství i zahraniční politiky.

Vojenská doktrína ČSFR je přijatý soubor teoretických východisek, zákonných a praktických opatření, zabývajících se základními principy přípravy státu k obraně. Vychází z ústavy, zahraniční a bezpečnostní politiky státu, z úsilí o zajištění jeho svrchovanosti, územní celistvosti, nedotknutelnosti státních hranic a vzdušného prostoru. Ovlivňující podmínkou formování vojenské doktríny je především soubor vztahů vyplývajících z mezinárodní vojenskopolitické situace, z mezinárodně politické orientace státu, demografických a ekonomických možností státu.

Ve svých důsledcích představuje základní závaznou směrnicí, která určuje charakter mezinárodně politické orientace státu, určuje a vymezuje úlohu, charakter ozbrojených sil, zaměření na jejich výstavbu, přípravu, organizační členění, počty, výzbroj, materiálně technické vybavení a rozmístění, včetně přípravy národního hospodářství, operační přípravy státního území, občanů k obraně státu.

Vojenská doktrína má několik úrovní, které ji člení na jednotlivé odborné (tematické) části. Jde o úroveň politickou, ekonomickou, odborně vojenskou, demografickou, sociální.

■ **Politická úroveň** je prvořadá, nadřazená všem ostatním. Ve vnitřní politice jde o vztahy politické reprezentace, a již zákonodárné nebo výkonné (exekutivy): Federální shromáždění, národní rady, federální vládu, národní vlády, odvětvová ministerstva, Radu obrany státu atd. Má vliv nejen na teoretická východiska, ale i na praktická opatření zabezpečující jak svrchovanost státu, tak i výstavbu a použití ozbrojených sil.

V zahraniční politice jde především o úroveň vztahů k sousedním státům, mezinárodním úmluvám, závazkům, mezinárodním organizacím, politickým, ekonomickým a vojenským koalicím, stavu, vývoji celkové vojenskopolitické situace, skutečný, možný nebo očekávaný vliv určitého místního (oblastního) válečného střetnutí ve světě na mezinárodní situaci, ať již politickou, vojenskou nebo ekonomickou, či jinou, vlivy jednotlivých možných válečných ohnisek (stav a směry vývoje vojenské, či politické situace těchto ohnisek) na naši zahraniční politiku s možnými důsledky na vývoj zahraničně politické, ekonomické a vojenské situace u nás.

Geopolitická situace, jež se jeví jako obecně neměnná (dáno zeměpisnou polohou), se v politickém smyslu mění a má významný vliv na vojenskou doktrínu (např. sloučení NDR se SRN, zánik Varšavské smlouvy, nové vztahy k sousedům apod.). Z vojenského hlediska dochází k významným změnám geopolitického charakteru též po odchodu sovětských vojsk z území států východní Evropy i snižování vojenské přítomnosti USA, Kanady v Evropě.

■ **K vojenské úrovni** je třeba zahrnout:

- početní stav ozbrojených sil, stupeň vycvičenosti, výzbroj, rozmístění, pohyblivost, manévrovat, akceschopnost, údernou a palebnou sílu, odhodlanost k obraně vlasti,
- organizační členění odpovídá úkolu ozbrojených sil, úrovni velení a jeho technickému zabezpečení,
- základní části (zaměření) vojenské doktríny,
- skutečný útočný (obraný) charakter,
- samostatnost, nezávislost nebo nezbytnost účasti ve vojenskopolitické koalici,
- mobilizační schopnost, možnosti rozvinutí ozbrojených sil, doplňování, přecvičování,
- výcvik, bojovou přípravu vojsk, brannou přípravu obyvatelstva, přípravu možného válčiště (vojenských zájmových prostorů, staveb, zařízení, komunikací apod.),
- vliv ozbrojených sil a jejich rozmístění na investice zatěžující národní hospodářství.

■ **Ekonomická úroveň** má ekonomické důsledky spojené s bytím a činností ozbrojených sil, jejich početním stavem, výzbrojí, rozmístěním. Obecně: kolik si můžeme nebo musíme, jako stát, v této oblasti dovolit. Přitom je nezbytné chápat, že nekválně vyzbrojená armáda jednak snižuje připravenost státu k obraně, jednak podstatně zvyšuje pravděpodobnost ztrát při vedení bojové činnosti, a to především na lidských životech.

Významnou roli hrají výrazné odlišnosti v počtu ozbrojených sil, jejich výzbroje; zda jsou budovány jako částečně profesionální, poloprofesionální, nebo profesionální armáda apod. Do této úrovně lze zahrnout i obranný průmysl, resp. s vojenskou výrobou a možnostmi jeho konverze, či využitelnosti pro vojenské účely.

■ **Demografická úroveň** obsahuje početní stavy vybraného obyvatelstva (např. jednotlivých ročníků mužů podléhajících branné povinnosti), jejich vojenskou vycvičenost, použitelnost, možnost mobilizačního využití.

Do této oblasti patří nejen věkové rozvrstvení, ale i zdravotní stav těchto osob podléhajících branné povinnosti. Sledování a rozbor očekávaného demografického vývoje má a může mít nejen výrazný vliv na válečný početní stav, ale i na celkovou kvalitu ozbrojených sil, protože demografický stav ovlivňuje i znalosti o vzdělanosti a profesním rozvrstvení společnosti.

■ **U sociální úrovně** jde o vlivy sociálních možností na morální stav ozbrojených sil, zejména vojáků z povolání; u profesionální armády jde o hodnotu a důstojnost vojenského povolání, jeho postavení ve společnosti. Úroveň nabyté vojenské odborné vzdělanosti určuje nejen délku závazku (služby) činnosti vojáka z povolání v ozbrojených silách, ale i možnosti

dalšího využití získaného vzdělání v občanském povolání. Službu vojáka z povolání totiž nelze chápat jednoznačně pouze jako celoživotní povolání, úroveň důchodového zabezpečení, včetně zvýhodněného zápočtu let služby v ozbrojených silách do důchodu apod.

Donedávna otázky bezpečnosti našeho státu, jeho svrchovanost vycházely z teoretického východiska, ve svých důsledcích i z pojetí, že stát je součástí vojenskopolitického společenství Varšavské smlouvy, stojí tvář v tvář možnému nepříteli, tj. NATO, s nímž má společnou hranici. V důsledku toho byla Československá armáda začleněna do prvního strategického sledu států Varšavské smlouvy. Tomu musela odpovídat především organizace, rozmístění, výzbroj a mírové počty.

Dlouhodobě byl vyvíjen tlak na naše ozbrojené síly, aby splnily rozhodující úlohu v počátečním období války a také, aby území Československa bylo připraveno umožnit nástup dalších strategických sledů, především armády SSSR. Současně bylo poukazováno na to, že naše armáda nemá plně předpoklady pro úspěšné zahájení války. Odtud pramenila a byla motivována dlouhodobá snaha po rozmístění sovětských vojsk na našem území. Toto úsilí se velmi silně projevovalo již koncem padesátých a zejména začátkem druhé poloviny šedesátých let. Agresivita Varšavské smlouvy se v podmínkách naší armády projevila mimo jiné, soustředěním co nejvíce bojeschopných útvarů a svazků v západní polovině státního území neúměrným nasycením úderné síly našich vojsk (na 4500 tanků, 4900 OT a BVP atd.), velkým rozsahem mírových vojsk (9 divízií, letecká armáda, PVOS - celkem na 200 000 vojáků), uskutečňováním nadměrných opatření operační přípravy státního území, tvorbou a udržováním velkých celostátních zásob atd., a to vše bez ohledu na možnosti státu i jeho skutečné obranné zájmy. Došlo tak k přesunování převážné části škol, ústavů a týlových zařízení do východní poloviny státního území, včetně "rámcování" (omezování počtů) zde rozmístěných součástí armády. Na druhé straně toto strategické pojetí vyústilo i do situace, kdy z vojenskostrategických, nám vnucených zájmů, nebylo umožněno v příhraničním pásmu západních a jihozápadních Čech budování potřebné infrastruktury, průmyslových závodů, včetně lehkého, zpracovatelského průmyslu, silničních, železničních komunikací i telekomunikací. Důsledky tohoto stavu se záporně projevují dodnes. V roce 1968 bylo sice vyvinuto pracovníky MNO, GŠi dalších vojenských zařízení a škol značné úsilí o rozpracování vlastní doktríny (vojenské strategie), avšak tato snaha byla zmařena 21. srpna 1968.

V době trvání Varšavské smlouvy bylo definování možného nepřítel v podstatě jednoduché. V současnosti, kdy je prosazována myšlenka světového, evropského politického myšlení a budování "nového" evropského domu, nabývá z našeho hlediska definice nepřítel zcela jiné podoby; je jím každý stát (spojenectví), který nás vojensky napadne a možnostně ten, kdo se nás chystá napadnout, resp. jeho politika k tomu směřuje.

Vojenská doktrína ČSFR je doktrínou "rozumné obranné dostatečnosti". Jde výslovně o obrannou doktrínu. Vyjádřit to v dokumentu, který je závazný pro všechny uskutečnitelé, není jednoduchou záležitostí, protože z doktríny vychází vojenská strategie. Při jejím vytváření se zvažovaly formulace, které by co možná nej přesněji charakterizovaly naše pojetí obranné doktríny.

Samotnou "**obránnou dostatečnost**" je totiž možné chápat v širokém rozmezí samotného pojmu (nelze ji přesně definovat, aniž bychom použili nějakého srovnávacího poměru), včetně pojetí, kdy může být chápána a plněna početně silnými dobře vyzbrojenými silami, schopnými za každých okolností v poměru sil (např. k početně silnějšímu sousedu), k možnému protivníkovi, nejen odrazit jeho útok, ale též ho vojensky zničit. Takto chápáná obranná dostatečnost umožňuje ozbrojené síly i nadále početně zvětšovat, zvyšovat i jejich výzbroj. Tomu do značné míry odpovídá dosavadní princip tzv. vzájemné rovnováhy vojenského potenciálu (počtu vojsk a jednotlivých základních, alespoň částečně srovnatelných druhů výzbroje).

Vzájemná vojenská rovnováha (její udržování) na jedné straně brání procesu snižování početního stavu ozbrojených sil a odzbrojování, na druhé straně celý proces časově oddaluje,

nebo alespoň záměrně prodlužuje. Uskutečněná odzbrojovací opatření, mající vztah především k určitým druhům zbraňových systémů, mají zákonitě etapovitý charakter, poměrně dlouhé časové období se složitým mechanismem kontroly, což zavádí ke spekulacím i k nedůvěře.

Do oblasti obranné dostatečnosti je možné začlenit i doktrínu, podle které se budují ozbrojené síly jako odstrašující (jaderné síly Francie). Tato doktrína sice vychází z budování ozbrojených sil v poměrně omezeném rozsahu, který nepředstavuje pro možného a nedefinovaného protivníka nebezpečí útočného napadení, avšak pro sebe si ponechává pro zahraničně politické, tím i vojenské cíle dostatek velmi účinných zbraňových systémů, zejména jaderných, jejichž možné použití má protivníka odradit (odstrašit).

Naproti tomu doktrína "rozumné" obranné dostatečnosti představuje v současné době nejprůběžnější směr v odzbrojovacím procesu. Směřuje k budování ozbrojených sil jen v takovém rozsahu, který je nezbytně nutný a který lze v poměru sil, ve vztahu k možným protivníkům, vzájemně poměřovat. Ve svých důsledcích má tato doktrína výrazný omezující charakter rozsahu ozbrojených sil. Navíc - chápání "rozumné obranné dostatečnosti" vede jednoznačně k budování ozbrojených sil, které nemohou sloužit k agresi a nezavádějí ani přičinu, aby byly takto posuzovány, zejména při uplatnění důsledné kontroly.

Ozbrojené síly tohoto typu vylučují z výzbroje většinu jednoznačně útočných zbraňových systémů, ponechávají si odpovídající obranné, snižují (upravují) organizační členění doposud velkých útočných bojových celků. Vytvářejí se příznivé podmínky poměrně rozptýleného rozmístění vojsk v mírových podmínkách, ztěžuje se (při uplatnění účinné kontroly) skrytá příprava k agresi.

Doktrína "rozumné obranné dostatečnosti" cílevědomě svou podstatou směřuje ke snižování ozbrojených sil, poskytuje předpoklady postupného přechodu na poloprofesionální a profesionální ozbrojené síly.

Charakterizujeme-li současné období jako etapu vytváření nových evropských vztahů vycházejících nejen soustředěné úsilí, ale i čas, je nutné najít i odpovídající odraz této skutečnosti ve vojenské doktríně ČSFR, která musí tyto nové poměry plně přijmout za své a bezprostředně je promítnout do všech základní oblastí výstavby ozbrojených sil; i v tomto smyslu je vojenská doktrína ČSFR otevřeným systémem. Přitom určující musí být perspektivní očekávání politického, ekonomického a sociálního vývoje v evropském světadílu. Této tezi musí odpovídat uskutečňování zásadní přestavby ozbrojených sil po obdobích, a to tak, aby se nestaly brzdícím, ale doprovodným prvkem nové skutečnosti.

Při vytváření vojenské doktríny ČSFR je nutné s co nejvyšší věrohodností odpovědět především na tyto otázky:

- jaký je stav; jaký vývoj očekáváme ve vytváření mezinárodních vojensko-politických vztahů ve světě a Evropě; které jsou jeho určující směry vývoje, čím jsou podmíněny; jaká jsou rizika možné destabilizace, event. zvrátů;

- jaká je v této souvislosti úloha ČSFR; možnost aktivního ovlivnění cílů politickými prostředky, ekonomickým a kulturním postavením;

- jaké bezpečnostní záruky při vytváření takového prostředí musí mezinárodnímu postavení ČSFR zabezpečovat ozbrojené síly;

- jaký musí být charakter ozbrojených sil, jejich možná síla, členění, organizace, početní stav, rozmístění, rozsah mobilizačního rozvinutí, úroveň technického vybavení, předpokládaný charakter použití ozbrojených sil v jejich vojenské činnosti, za použití konvenčních, případně jaderných zbraní; systém řízení a velení vojskům, příprava vojsk, štábů; vytváření lidských a materiálových zdrojů; rozsah opatření k přežití státu, obyvatelstva i příprava válčiště;

- jak vytvářet, prohlubovat demokratický a humanitní charakter ozbrojených sil tak, aby plně odrážel politickou, sociální i ekonomickou skutečnost státu.

Vojenská strategie je nejvyšší a nejdůležitější složka vojenského umění. Je teorií a praxí přípravy, vedení války vcelku nebo jednotlivých tažení, či velkých strategických operací, které v souhrnu tvoří válku jako celek a zabezpečují dosažení cílů války.

Teorie vojenské strategie zkoumá takové otázky jako podmínky a charakter budoucí války, problémy přípravy země a ozbrojených sil na válku, způsoby vedení války, principy jejího materiálního a technického zabezpečení, řízení ozbrojených sil ve válce, strategické názory pravděpodobného nepřítele a další. Na základě teorie vojenské strategie a konkrétní situace zpracovává nejvyšší vojenské velení praktická opatření pro plánování a vedení jednotlivých údobí války.

Vojenská strategie velmi úzce souvisí s politikou, na níž je závislá. Politika vytyčuje všeobecné cíle války. Vojenská strategie je prostředníkem politiky při uskutečňování politických cílů válkou. Tento vztah však není pouze jednostranný. Vojenské strategie zpětně působí na politiku, a to tím, že výsledky kladné, či záporné, kterých ve válce vojenská strategie dosáhne, ovlivňují politickou situaci.

Vojenská strategie, jako oblast praktické činnosti vyššího velení byla potřebná už od dob dávné minulosti. Její vznik souvisí se vznikem válek. Válečná tažení vojevůdců, jejich vítězství a porážky zprvu zapisovali pouze kronikáři. Podle toho, jak se hromadily vojenské zkušenosti a jak se porovnávala mnohá už popsaná fakta z válečných dějin, došli lidé k závěru, že ty, či ony válečné jevy se opakují. To jim umožnilo vyjádřit některé principy a pravidla.

V četných válkách otrokářského společenského řádu už byly dodržovány takové základní strategické zásady jako nezbytnost důkladně se připravit k válce, soustředit převahu sil a prostředků na rozhodujících směrech (staří čínští vojevůdci, Alexander Makedonský, Hannibal, Caius Julius Caesar), dosáhnout cílů války postupně, údery, zabezpečovat nenadálou úderů a přepadení nepřátelské země, organizovat strategickou součinnost armády a loďstva atd.

Nejstarším známým dílem, které se zabývá otázkami strategie, je traktát o vojenském umění čínského vojevůdce a vojenského teoretika Sun-č (5. století př. n. l.). Ve starém Římě a Řecku se o něco později objevila první vojenská díla o strategii - Onasandros: Poučení velitelům (Strategikos) - v 1. století n. l., Flavius Vegetius Renatus: Stručný výklad základů vojenství (De remilitari) - asi v r. 383 až 450 n. l. Středověk až po 16. století přispěl málo k vyjádření a vývoji vojenské strategie jako vědy. Na počátku 16. století uskutečnil významný pokus o výklad myšlenek vztahujících se k umění vést válku Ital N. Machiavelli. Angličan H. Lloyd, který sloužil v Rusku, k úvodu k dějinám sedmileté války utřídil a vyložil obecné teoretické poučky i principy vojenské strategie. Z velkých ruských vojenských odborníků, kteří obohatili strategii 18. a 19. století lze vyjmenovat tyto: P. A. Rumjanceva, A. V. Suworova, F. F. Ušakova, M. I. Kutuzova. Dále to byli Francouzi: Napoleon I., A. Jomini (významný teoretik); Němci: K. Clausewitz, H. Moltke (starší). V 19. a 20. století to byli Rusové: G. A. Lejev, N. P. Michnovič; Němec: A. Schlieffen; Francouz: F. Foch; Angličan: P. H. Colomb (námořní strategie); Američan: A. T. Mohan (námořní strategie). Mezi světovými válkami Rusové: M. V. Frunze, S. M. Šapošnikov, V. K. Triandofilov, M. N. Tuchačevskij.

Strategické cíle uskutečňují buď veškeré ozbrojené síly země nebo velká strategická uskupení (skupiny armád, resp. frontů). V minulosti (ještě ve 2. světové válce) strategie nedosahovala svých cílů přímo, nýbrž pouze prostřednictvím nižších složek vojenského umění. V současné době jsou schopny rakety dalekého doletu, nebo globální rakety s jadernými náložemi obrovské ničivé síly zničit jakékoli strategické objekty kdekoli na zeměkouli a dosáhnout strategických cílů.

Vývoj technických prostředků ozbrojeného zápasu, zejména raketových jaderných zbraní způsobil základní změny ve způsobech vedení války, v obsahu a charakteru soudobé vojenské strategie.

Strategie je poměrně stálá, mění se jen v souvislosti s podstatnými změnami v objektivní situaci. Naproti tomu se taktika mění častěji v návaznosti na dílčí změny poměrů.